

SJABBAT SJALOM

Sjabbat Weekblad voor Nederland

Jaargang VIII, Nr. 279

Parasjat Troema

4 Adar 5769
27/28 februari 2009

Overzicht Troema (Exodus 25:1-27:19)

Hashem geeft Mosjé de opdracht om een *Misjkan* (heiligdom) te bouwen en geeft hem gedetailleerde instructies. De Israëlieten worden gevraagd hun kostbare metalen en edelstenen te geven voor dat doel, als mede weefsels, huiden, olie en specerijen. Op de binnenplaats van het *Misjkan* is een altaar voor de brandoffers en een wasbekken voor de *Kohaniem* – priesters – om hun handen en voeten te wassen. De Tent van de Samenkomst wordt door een gordijn in twee vertrekken verdeeld. Het buitenste vertrek is alleen toegankelijk voor de *Kohaniem*, de nakomelingen van Aharon. Hier staat een tafel met toonbroden, de *menora* – zevenarmige kandelaar – en het gouden reukwerk altaar. De binnenste kamer, het Heiligste der Heiligen, mag alleen door de *Kohen Gadol* – de hoge priester – betreden worden en dan nog alleen maar eenmaal per jaar, op Jom Kippoer. Hier staat de Ark, waarin de Tien Geboden, ingegraveerd in de twee stenen tabletten, liggen, die Hasjem op de Berg Sinai aan het Joodse Volk gegeven heeft. Al de voorwerpen en al het vaatwerk, dat in het *Misjkan* gebruikt moet worden, zowel als de constructie van het *Misjkan*, worden uitgebreid en in detail beschreven.

Met toestemming vertaald uit Torah Weekly van Ohr Somayach in Jerusalem, Israel

©1998 Ohr Somayach International - All rights reserved.

Haftarat Troema (I Koningen 5:26-6:13)

De bouw van de Tempel van Koning Salomo

De Haftara begint met de grote wijsheid van Koning Salomo te vermelden en dat er vrede heerste tussen Koning Salomo en Chiram, de koning van Tyrus (gelegen in het hedendaagse Libanon). Koning Salomo recruteerde 30.000 man om in Libanon te werken. Hij rouleerde hen in groepen van 10.000 per keer. Hij stuurde iedereen voor een maand naar Libanon en dan mochten ze terugkomen en twee maanden thuisblijven. Er werkten 150.000 mensen aan de Tempel, met 3.300 opzichters. Zij begonnen met het uithakken en het vervoer van reusachtige stenen voor de fundering van de Tempel. 480 jaar na de Exodus uit Egypte, in het vierde jaar van de regering van Koning Salomo (toen hij 16 jaar was) begon hij met de bouw van de Tempel. De Tempel was 60 el lang, 20 el breed en 30 el hoog. Verdere informatie wordt gegeven over de bouw van de Tempel. De Tempel werd met balken en cederhout afgedekt. De Haftara besluit met de woorden van Hasjem: „Wat dit huis betreft, dat je bouwt, indien je wandelt volgens Mijn wetten en Mijn rechtsvoorschriften zult uitvoeren en als je al Mijn geboden zult naleven en die zal volgen, dan zal Ik Mijn belofte, die Ik je vader David heb gedaan, met jou nakomen, en dan zal Ik daar wonen, te midden van de Israëlieten en Ik zal Mijn volk Israël nooit verlaten.”

Het verband tussen de parasja en de Haftara

De parasja vertelt ons over de bouw van het *Misjkan* (letterlijk: de Woning [van Hasjem], de reizende Tempel), waarin de heilige voorwerpen van het Joodse volk bewaard werden. Het *Misjkan* bevatte de *Aron Hakodesj* [de Heilige Ark] van het Verbond, waarin de Stenen Tafelen met de Tien Geboden lagen, de *Menora* [de zevenarmige kandelaar] en het Offer-altaar. In de Haftara lezen wij over de bouw van het *Beit HaMikdasj* – de Tempel, dat na 480 jaar de plaats in nam van het *Misjkan*.

De betekenis van de parasja en de Haftara voor vandaag

Het *Misjkan* wordt in Tora ook de Tent der Samenkomst genoemd. Daar verzamelde het volk zich om te horen wat Mosjé Rabbeinoe hen te leren had. In het *Beit HaMikdasj* kwam het volk bijeen om de zegeningen van de *Kohaniem* [de priesters] in ontvangst te nemen.

Vandaag hebben wij, ten gevolge van onze grote zonden, geen Tempel en geen *Misjkan* meer, maar we hebben wel een Huis van Samenkomst, een *Beit Knesset* of Synagoge [lett.: huis van samenkomst of vergaderplaats] waar we kunnen horen voorlezen uit Tora en gezamenlijk kunnen leren. Wanneer wij allen op Sjabbat samen naar de synagoge komen (en iemand uitnodigen die anders niet zou komen), misschien krijgen wij dan weer het Grote Huis van Samenkomst terug.

De Naam van de Parasja

Troema betekent ‘Bijdrage, heffing’, daar het Misjkan – het Heiligdom in de Woestijn, de Woning van G-d – gebouwd werd met de bijdragen van het Joodse volk.

Maar waarom is de *parasja*, die gaat over het huis van G-d, genoemd naar de bijdrage van mensen?

De Chasidische gedachte leert dat G-d de wereld geschapen heeft met een plan, maar het plan bevat een clausule:

Het plan is dat G-ds aanwezigheid in de wereld geopenbaard zou worden.

De clausule is dat dit moet gebeuren door menselijke inspanning.

Toen de Tora gegeven werd, vertelde G-d wat Zijn plan was. Hij leerde ons dat we Zijn aanwezigheid in de wereld kunnen onthullen door *Mitswot* te doen.

Maar tot dat moment kwam alles van G-d.

Met de bouw van het Misjkan – de Woning van G-d in de woestijn – begon de clausule van G-d te worden gerealiseerd. Nu had de mens zich ingespannen om G-ds plan te verwezenlijken.

Het is om deze reden dat onze *parasja*, die handelt over G-ds woning, genoemd is naar de bijdrage van de mens. Want G-ds woning kon alleen maar gebouwd worden wanneer Zijn clausule voor de betrokkenheid van de mens gerealiseerd was.

Een probleem met deze *parasja* is dat hij op het eerste gezicht obsoleet lijkt. Het Misjkan was een tijdelijk bouwsel, dat vervangen werd door de Tempel in Jeruzalem. Waarom moeten wij dit dan allemaal lezen en leren?

De Misjkan had een voordeel, dat de Tempel miste: het unieke van het Misjkan is dat het zijn bijdrage leverde tot de verste plaatsen, de woestijn.

Daarom lezen wij *parasjat Troema*, jaar in, jaar uit, om ons te herinneren aan de noodzaak om Jodendom te brengen op de meest afgelegen plaatsen.

(Gebaseerd op Likoetei Sichot, deel 21)

SJEMOT – EXODUS – PARASJAT TROEMA – HOOFDSTUK 25

DE BIJDAGEN AAN HET MISJKAN

25. ¹God sprak tot Mosjé en zei: ²„Spreek tot de Israëlieten en laat hen voor Mij een bijdrage nemen. Van ieder persoon, wiens hart hem daartoe aanspoort, zullen jullie Mijn heffing aannemen.

Wat betekent het dat een bijdrage moet worden gegeven aan G-d („voor Mij”, vs. 2)?

Jalkoet Sjimoni schrijft: G-d is overal in de hemel en op aarde te vinden. Niettemin was Zijn grote verlangen dat Zijn aanwezigheid – Zijn *Sjechina* – zou rusten op het Joodse volk, zoals een vader, die veel van zijn kind houdt. Daarom zegt het vers: „Laat hen voor Mij een bijdrage nemen,” want door middel van de bouw van het Misjkan – het Heiligdom in de woestijn – woonde G-d speciaal tussen het Joodse volk.

Rasji schrijft: „Voor Mij” betekent: „Gewijd aan mij.”

Mizrachi: Het stoorde *Rasji* dat hoewel alles aan G-d toebehoort, de tora schrijft: „Laat hen een bijdrage voor Mij nemen.” Daarom antwoordt *Rasji* dat het vers niet letterlijk moet worden opgevat, want hoe kan men G-d iets geven, dat al van Hem is? Het betekent echter dat de bijdrage „aan Mij gewijd” zal zijn.

Maskiel leDavid schrijft: De oplossing van *Mizrachi* is onhoudbaar, want er zijn vele plaatsen in Tora waar G-d vraagt om aan Hem dingen te geven, zonder dat *Rasji* daar commentaar op geeft. Bijvoorbeeld in

parasjat Bo (13:2) wordt ons verteld: „Heilig voor Mij iedere eerstgeborene,” en toch werd *Rasji* niet gestoord door de vraag waarom het vers zegt „voor Mij,” terwijl alles reeds aan G-d toebehoort. Dit bewijst dat het geen geldig vraag is.

Echter, dat wat *Rasji* hier dwars zat, is dat het vers hier zegt: „Spreek tegen de Israëlieten en laat hen een bijdrage voor Mij nemen.” Er had natuurlijk moeten staan „geef een bijdrage,” niet „neem een bijdrag.”

Rasji antwoordt dat „voor Mij” betekent „aan Mij gewijd.” Dit is een zinspel op de verklaring van *Jalkoet Sjimoni*, dat G-d tussen het Joodse volk wilde wonen en daarom vroeg Hij dat het Misjkan aan Hem gewijd zou zijn.

Om die reden zegt het vers „neem voor Mij” (en niet „geef Mij”), want door aan het Misjkan te geven, waarin G-ds aanwezigheid woonde, „nam” het Joodse volk G-d voor zichzelf.

Sforno – De Tora spreekt hier tegen diegenen die zijn aangesteld om het geld te innen. Dat wil zeggen, dat het gebod hier niet gericht is tot iedere individu om

een bijdrage te geven, maar dat de vertegenwoordigers van het volk het geld van het volk moesten inzamelen.

De Lubavicher Rebbe schrijft: Het lijkt erop dat *Rasji* gestoord werd door een veel eenvoudiger vraag: het is duidelijk dat een bijdrage voor de bouw van het Misjkan voor G-d bestemd is. Waarom benadrukt het vers dan: „Laat hen een bijdrage voor *Mij* geven”? Voor wie anders zou deze bijdrage kunnen zijn?

Rasji antwoordt dat „voor *Mij*” betekent: „aan *Mij* gewijd.” D.w.z., dat het vers ons een praktische les leert, namelijk dat wanneer een bijdrage niet met de juiste bedoeling is gegeven, hij ongeldig is (zoals een Tora-rol, die onbruikbaar is wanneer hij niet met de specifieke bedoeling geschreven werd om hem te gebruiken voor heilige doeleinden).

We blijven echter zitten met de vraag van *Maskiel leDavid*: Waarom zegt het vers: „Spreek tot de Israëlieten en laat hen een bijdrage voor *Mij* nemen,” en waarom staat er niet: „laat hen een bijdrage aan *Mij* geven”? Dit is een fundamentele vraag, waar *Rasji* een antwoord op had moeten geven.

Om dit probleem te beantwoorden, moeten we ons eerst richten tot een ander probleem met de bovengenoemde verklaring van *Rasji*, namelijk dat het in strijd lijkt te zijn met een uitspraak van de Misjna.

De Misjna [in *Sjekaliem* 1:3,5) zegt, dat als iemand zijn bijdrage niet vrijwillig geeft, de deurwaarders naar zijn huis gestuurd worden, om de gelden te innen, des-

³Dit is de bijdrage die jullie van hen zult nemen: goud, zilver en koper;

Dit is de bijdrage – G-d gebod Mosjé dat de ambtenaren, die belast waren met de inning, niets anders mochten aannemen dan dat, wat voorgeschreven was. Dus geen dingen van waarde, zoals goederen, parels of edelstenen, tenzij die geschikt waren om in de *efod* en de *chosjen* te worden gezet. Ze mochten alleen dingen accepteren die zelf bruikbaar waren voor de bouw van het Misjkan en zijn dertien voorwerpen, die verderop genoemd worden (*Sforno*). [Toen de Tempel er eenmaal was, werden wel allerlei waardevolle artikelen aangenomen, die verkocht werden en waarvan de opbrengst gebruikt werd voor het onderhoud van de Tempel.]

Goud, zilver en koper – Dit alles werd vrijwillig gegeven: iedereen gaf wat zijn hart hem ingaf, behalve het zilver, dat iedereen in gelijke hoeveelheden gaf, namelijk een halve sjekel per persoon. We vinden nergens dat er voor het Misjkan meer zilver gegeven werd, zoals er staat geschreven [Sjemot 38:25-26]: „Het zil-

⁴hemelsblauwe, purperrode, karmozijnkleurige wol en fijn linnen en geitenhaar.

Hemelsblauwe wol – Dit was wol, die geverfd was met het bloed van de *chalazon* [een diertje], dat een blauwe kleur heeft (*Rasji* van *Menachot* 44a) [In zijn commentaar op traktaat *Menachot* zegt *Rasji* dat de kleur van de *Chilazon* gelijk is aan de kleur van de zee. Het bloed van de *chilazon* wordt gebruikt om de *tsietsiet* hun *techelet* kleur te geven. De Talmoed zegt in *Menachot* 43b dat *techelet* de kleur van de zee heeft. Het moet dan turquoise-blauw zijn. *Rambam* schrijft [*Hilchot Klei haMikdasj* – Wetten voor de Tempelvoorwerpen – 8:13] dat het de kleur van de hemel heeft, blauw, gemengd met wit. In *Hilchot*

noods tegen de wens van de eigenaar in.

Hoe kan *Rasji* dan schrijven dat de bijdragen „aan *Mij* gewijd” moeten zijn (d.w.z. met een heilige bedoeling), hetgeen inhoudt dat een onjuiste bedoeling de mitswa ongeldig maakt, terwijl we in de Misjna zien dat sommige mensen tegen hun wil gedwongen werden een bijdrage te leveren. Volgens *Rasji* zou dat betekenen dat hun bijdrag dan ongeldig was en zij de mitswa niet gedaan zouden hebben. Dus hoe zit dat?

Beide bovengenoemde problemen worden opgelost door *Sforno*. Hij schrijft dat het inzamelen van gelden voor het Misjkan niet een mitswa is, die rust op ieder individu, maar op hen die zijn aangewezen om de gelden te innen. Dus als het nodig is om de bijdrage met kracht los te krijgen, dan is het de deurwaarde – en niet degene die de bijdrage geeft – die de mitswa doet. Daarom, zolang de deurwaarde de juiste bedoeling heeft, wordt de mitswa vervuld.

Dit verklaart ook waarom het vers zegt: „Spreek tot de Israëlieten en laat hen een bijdrage voor *Mij* nemen,” en niet „laat hen een bijdrage aan *Mij* geven,” want het gebod is voor degene die inzamelt om de bijdrage van de mensen aan te nemen en niet voor de contribuant om te geven.

Een bijdrage – Dat is een *afzondering* [volgens *Onkelos*]; laten zij ter ere van *Mij* een vrijwillige gave van hun vermogen afzonderen (*Rasji*).

ver van de telling van de gemeenschap was... een *beka* per hoofd...” De rest van het zilver voor de bouw van het Misjkan werd door de werkers gebtuikt om er de voorwerpen van de Tempeldienst van te maken (*Rasji*).

Ibn Ezra citeert *Saädia Gaon* die schrijft dat het zilver, dat als vrijwillige bijdrage gegeven werd, gebruikt werd om er een zilveren tafel van te maken, want zij hadden natuurlijk een tafel nodig om daar dingen op te snijden, te wassen e.d., of om er zilveren trompetten van te maken. Maar *Ibn Ezra* zelf meent dat er geen noodzaak is om aan te nemen dat er nog extra zilver vrijwillig gegeven werd.

[**Rabbi Saädia (of Seädia) ben Josef Gaon** (Geb. Egypt 882/892, overl. Baghdad 942), was een prominent rabbijn, Joods filosoof en bijbelverklarder uit de periode van de Geonim (= meervoud van Gaon). Zie ook het artikel aan het eind over Geonim]

Tsietsiet 2:1 schrijft de *Rambam* dat het de kleur van *azuur* heeft, de kleur van de hemel op een heldere zonnige dag. Volgens de *Rambam* is het een vis, met de kleur *techelet*, en zijn bloed is zwart en het wordt gevonden in de Middellandse zee. Volgens *Ibn Ezra* is het diertje zwart en lijkt op de kleur van de hemel in de avond. Zie ook het artikel „De betekenis van *Techelet*” door Dr. Baruch Sterman in:

<http://www.hoor-israel.org/Maatschappij/Techelet.htm>.

Purperrode wol – Wol, geverf met een kleurstof die *argaman* genoemd wordt (*Rasji*). Volgens *Ibn Ezra* en *Rambam* is het rood. Volgens *Saädia Gaon* zou het

donker rood zijn en volgens *Radak* purperkleurig.

Karmozijnkleurig – Deze vertaling volgt die van *Saädia Gaon*, zoals die door *Ibn Ezra* wordt aangehaald.

Linnen – [*Sjeesj* in het Hebreeuws] Linnen volgens

⁵En roodgeverfde ramsvellen en Tachasjvellen en acasiahout.

Roodgeverfd – Zij waren rood geverfd, nadat zij gelooid waren [en dus niet van nature rood] (*Rasji*). [*Rasji* geeft deze toelichting, ter nadere verklaring van het Hebreeuwse woord *meädamiem*, dat volgens *Mizrachi* ‘roodgemaakt’ betekent, want als het rood vanaf de geboorte was geweest, zou er *adoemiem* – ‘rood’ – gestaan hebben.]

Tachasjvellen – Dit was een speciaal dier dat slechts een korte tijd geleefd heeft en het had vele kleuren (*Rasji*). Rabbi Jehoeda en Rabbi Nechemja hadden een meningsverschil. Rabbi Jehoeda zei: „Er was een enorm groot kosjer dier in de woestijn, dat één enkele hoorn had, midden op zijn voorhoofd en zijn huid had zes verschillende kleuren, dat gebruikt werd om er de gordijnen [van het Misjkan] van te maken.” Rabbi Nechemja zei: „Dit dier was een wonderbaarlijk iets. Het werd geschapen voor een kort moment en het werd onmiddellijk weer verborgen. Waarom wordt het *Tachasjhuiden* genoemd? Omdat er geschreven staat [*Sjemot* 26:8]: ‘De lengte van ieder gordijn was dertig *amot*.’ Wat kan een gordijn van dertig *amot* produceren? Het moet dus wel een wonder geweest zijn, dat voor dat moment geschapen werd en dat onmiddellijk daarna weer verborgen werd.” (*Midrasj Tanchoema*).

Ibn Ezra zet vraagtekens bij deze verklaring van de *Midrasj*, op basis van een uitspraak van de Profeet *Jechezkel* [16:10], waarin hij de versieringen beschrijft, waarin G-d Israël getooid had toen Hij hen uit Egypte voerde: „En ik heb jullie geschoeid met [de huid van de] *tachasj*. Dit suggereert dat dit dier daar in die tijd normaal voorkwam en dat de mensen het dier kenden. *Mizrachi* overweegt twee mogelijkheden: de eerste is, dat er twee soorten waren die bekend stonden als *tachasj*, het ene een onrein dier, dat een das zou zijn geweest, het andere een rein dier. Van de huid van het onreine dier zouden de Israëlieten hun schoenen gemaakt hebben in de woestijn, maar voor de bouw van het Misjkan werden de huiden van de reine dieren

vertaling *Rasji*.

Geitenhaar – Draden gesponnen van geitenhaar, dus niet de geitenhuid zelf (*Rasji*).

gebruikt. En het was dit laatste dier dat uitgestorven is onmiddellijk na de bouw van het Misjkan.

Zijn tweede oplossing is dat er maar één soort tachasj was, dat gedurende de hele veertig jaar, dat de Israëlieten in de woestijn rondzwierven, bestaan heeft. En dat is wat de Rabbijnen bedoelen met dat het maar voor een beperkte tijd bestaan heeft. *Mizrachi* concludeert, dat als de mening van Rabbi Nechemja de juiste is, de eerste mogelijkheid de juiste is geweest.

Goer Arjee meent dat er maar één soort tachasj was, waarvan de Israëlieten hun schoenen maakten, waarop zij alle veertig jaar in de woestijn gelopen hebben, zonder dat ze sleten, zoals er geschreven staat [*Devariem* 29:4]: „En jullie schoenen sleten niet aan jullie voeten.” En de huiden van die dieren werden gebruikt voor de bouw van het Misjkan. Zij verdwenen onmiddellijk na de bouw van het Misjkan, want zij worden niet opgenoemd onder de reine dieren.

Acaciahout – [Hebr.: *atsei sjittiem*.] Volgens *Radak* een soort cederhout.

Waar vonden ze die bomen? Rabbi Tanchoema [9] verklaart dat onze vader Jaäkov door middel van een heilige inspiratie voorzag dat de Israëlieten het Misjkan in de woestijn zouden bouwen en daarom nam hij ceders mee naar Egypte, die hij daar plantte. Hij gebood zijn zonen om die mee te nemen, als ze Egypte zouden verlaten (*Rasji*).

Ibn Ezra twijfelt aan de verklaring van *Midrasj Tanchoema*. Ten eerste staat er geschreven [*Sjemot* 25:24]: „En allen bij wie acaciahout aangetroffen werd,” hetgeen suggereert dat het in de woestijn aanwezig was. En bovendien, hoe hadden ze de lange cederhouden planken [10 *ammot* = ± 5 meter, zie *Sjemot* 26:21] kunnen meenemen uit Egypte? Daarom suggereert *Ibn Ezra* dat er in de buurt van Sinai een bos met cederbomen was, die de Israëlieten gekapt hebben en omdat het een groot volk was, bleef er niets van het bos over.

Wie waren onze Geleerden?

Geoniem (ook wel **Gaoniem** genoemd) waren de presidenten van de twee grote Talmoed-academies van Soera en Poembedita in Babylonië. Zij waren de algemeen geaccepteerde geestelijke leiders van de Joodse gemeenschap over de hele wereld in de vroege middeleeuwse periode. Daarentegen was de *Reisj Galoeta* de wereldlijke leiders van de Joden in de Islamitsiche landen.

Geoniem is in het Hebreeuws het meervoud van *Gaon*, hetgeen in het Bijbels Hebreeuws ‘trots’ of ‘schittering’ betekent en in het modern Hebreeuws betekent het ‘genie’. Als president van de Babylonische Talmoed-hogeschool betekent het zoets als ‘zijne excellentie.’

De *Geoniem* speelden een prominente en beslissende rol in het overbrengen van de Tora-leringen en de Joodse wet. Zij doceerden Talmoed en beslisten over onderwerpen waarover in de tijd van de Talmoed geen oordeel was uitgesproken.

De periode van de *Geoniem* besloeg bijna 450 jaar, vanaf het jaar 589, na de periode van *Savoraïem* tot het jaar 1038 van de gewone jaartellen (4349-4798).

De *Savoraïem* waren de opvolgers van *Amoraïem* en leefden gedurende de zesde eeuw van de gewone jaartelling.